

SAVLADAVANJE
OBAVEZNIH ŠKOLSKIH
PREDMETA I DEFICIT

UNIVERSITA'
DEGLI STUDI DI BOLOGNA
DIPARTIMENTO DI SCIENZE
DELL'EDUCAZIONE

SAVLADAVANJE OBAVEZNIH ŠKOLSKIH PREDMETA I DEFICIT

Znanstvena redakcija :

Andrea Canevaro

U nastojanjima za integriranje osoba sa posebnim potrebama u društvo i kulturna dešavanja, škola zauzima veoma važno mjesto; govorimo u školi u svim njenim aspektima: učenici, nastavnici, ostali uposlenici, roditelji i rukovodstvo; svi oni sa nezamjenljivom zadaćom koju treba izvršiti kako bi se uspostavili uvjeti neophodni za rad i život bez isključivanja i marginaliziranja bilo koga.

Posebno, za rad u razredu moguće je govoriti o indikatoru kvaliteta koji je vezan za usvajanje znanja: kako, tako što se, usvajanje obaveznog gradiva otvara, integrirana su znanja koja se na primjer odnose na ljude sa Dawn sindromom, na kognitivne poteškoće kao i na probleme u motorici.

Šta će naučiti ostala djeca u razredu o jednom svom drugu ili drugarici koji imaju posebne potrebe?

Kada njihova školska avantura završi da li će naučiti nešto o deficitu koji postoji kod jednog/jedne od njih? Ili će samo reći kako su bili drugačiji?

Svaka školska materija će postati bogatija ukoliko sadrži i znanja za koja nam situacija omogućava da istražimo bolje i za koje nam dozvoljava da poboljšamo spoznajne strukture integrirajući situacije koje govore o posebnim potrebama i u vidu teorijskih znanja.

Zbog svega ovoga neophodno je "ispreturati" ustaljenju perspektivu (naravno ukoliko u razredu imamo dijete sa posebnom potrebom/ama) u odnosu na ono što je moglo biti shvaćeno kao prepreka " dobroj didaktici": ono što je ranije smatrano preprekom ili poteškoćom može postati oslonac u napredovanju zajedničkog istraživanja, a poteškoće u komunikaciji ili usvajanju znanja mogu postati prilika za bolje učenje ili za naučiti više.

Značaj integracije i škola

(A. Canevaro i M. Luisa Zaghi)

Predstava o deficitu – hendikepu je promijenjena u posljednjih deset godina: napravljena je precizna razlika između nesposobnosti i njenih efekata koji mogu ovisiti ili biti povezani uz okruženje ili uz individuu.

Postoji jasna tendencija da se uzme u obzir dimenzija integracije osobe sa posebnim potrebama i njenog okruženja i da se iz toga pokuša shvatiti šta su moguće indikacije deficita a šta hendikepa.

U pravcu tih nastojanja sve veću važnost dobijaju načini na koje se taj deficit doživljava. Postoje elementi koji se prožimaju i postaju komplementarni.

Uz ljekarske nalaze postaju važni i načini prezentiranja informacija (na koji način informišemo o deficitu), mogućnosti personaliziranja tehničkog djelovanja i njegovog uvezivanja sa resursima iz okruženja.

Govoriti o integraciji znači dati smjernice jednoj perspektivi koja se dotiče svih aspekata organiziranog života i i koja nailazi na brojne prepreke različite prirode: Usko organizativne, pravne, psihološke i kulturološke. Perspektiva koja se u brojnim aspektima podudara sa zahtjevima ne hendikepiranih, pri poboljšanju kvaliteta života.

Između mnogih pitanja koja bi trebalo posebno istaći u odnosu na perspektive integracije, izdvojit ćemo tri.

Prvo se tiče sistemskog aspekta koji, govoreći o integraciji, ima zadatak da poboljša kvalitet života. Kada govorimo o sistemskom aspektu mislimo na kompleksivnu dimenziju u kojoj: poboljšavajući situaciju a pri tom nanoseći štetu drugima, ne možemo govoriti o poboljšanju.

Drugo pitanje samu integraciju promatra kao pristup realnosti koja je kompleksna i zasigurno nije sačinjena samo od pozitivnih elemenata: prije bi se moglo reći da je čine elementi koji mogu dobiti pozitivne ili negativne osobine u zavisnosti od interakcije i okolnosti. Integracija se treba biti shvaćena kao jedno kontinuirano istraživanje zasnovano na jednom realnom planu što znači da mora biti u relaciji sa ekonomskim zbivanjima, političkim, etičkim i kulturološkim. U prošlosti su relacije tog tipa bile prikrivene različitim podjelama u kategorije i kurama koje su potpuno strane socijalnom kontekstu, u tolikoj mjeri da se moglo misliti da hendikepirani ljudi žive van istorije; u jednoj istorijskoj perspektivi pak, mogu se prepoznati različiti periodi i različiti referentni modeli koji ne bivaju potrošeni u jednom mehaničkom događaju nego se ostaju i sužive u različitim "dozama" u ovisnosti od momenta i situacija.

U tom smislu mogla bi biti korisna jсна šema sačinjena od različitih interpretativnih modela školske stvarnosti:

- **Implicitni ili eksplicitni modeli škole u odnosu na prisustvo učenika sa posebnim potrebama**

- 1) Škola u kojoj postoji precizno razgraničenje između učenika sa posebnim potrebama i ostalih. Integracija se smatra mogućom samo u slučaju da učenik sa posebnom potrebom može pratiti, na neki način, program ostalih.
- 2) Škola u kojoj se prepoznaje da jedan dio učenika, koji inače pohađa tu školu, ima potrebu za specifičnim obrazovnim strategijama i kojima bi se mogli dodati i učenici sa posebnim potrebama.
- 3) Škola u kojoj su vidljive individualne razlike koje su prepoznate kao takve i za koje se, reorganizacijom, pokušavaju dati adekvatni odgovori.

- **Nivoi inkluzije**

- 1) Fizička inkluzija (ili uključenje).
- 2) Socijalna inkluzija (ili uključenje).
- 3) Inkluzija u učenju.

- **Vrste interakcije**

- 1) Neposredne interakcije (fizički i osjetilni svakodnevni kontakti).
- 2) Asistencijalna interakcija.
- 3) Interakcija različitih službi.
- 4) Recipročne interakcije.

- **Vrste učenja**

- 1) Isključivo školsko učenje.
- 2) Naknadno učenje (prvo u školskom ambijentu, a samim tim prije škole kao i u poslije školskom).

- 3) Simultano učenje (istovremeno u školi i izvan nje u obliku određenih ispitivanja okoline, predhodno pripremljenih na nastavi, što se u vidu naučenog ponovo vraća u učionicu)
- 4) Učenje koje je isključivo prije ili poslije škole.

Treće pitanje se odnosi na potrebu izlaska iz logike " naknade " zbog dodatnog zalaganja na ostvarivanju vrijednosti.

Osobe koje imaju posebne potrebe mogu biti uključene u školu uz prešutno očekivanje naknade, koje možda može biti formulirana drugim riječima ali u osnovi ima to značenje. Mogu biti promljene u školu bez zalaganja da se njihove sposobnosti razviju. Kao kada bi rekli: mi kojinemamo nikakve poteškoće smo dobri i civilizovani tako da ćemo primiti među nas ljude sa posebnim potrebama, i to je dovoljno! Njihova nesreća će se nadoknaditi našim prihvatom..

Trebamo si postaviti pitanje: jesu li organizacioni naponi učinjeni da bi se nadoknadilo ili da bi se postigla/dala vrijednost?

Dati vrijednost znači nastojati shvatiti zajedno sa osobom koja ima posebnu potrebu njena ograničenja ali i mogućnosti. Dobro je poznavati sopstvene granice kako ne bismo stalno dolazili u situacije da se nađemo pred preprekama koje ne možemo preći, nego da bi smo što bolje naučili kako se pripremiti i izbjeći poteškoće.

Pomoć i podrška ne bi trebala biti konstantna, stabilna i uspostavljena jednom za sva vremena, trebala bi imati u vidu specifične potrebe; napor bi išao u smjeru razvoja sposobnosti da se pronađu oslonci u svakodnevnom kontekstu (okruženju) a ne uvijek i određenim stručnim licima.

Dati vrijednost dakle, znači zahtijevati od drugoga, ne živjeti to sa nekom pasivnom saglasnosti, odnosno založiti se za smanjenje hendikepa kod ljudi a ne za davanje naknada za isti.

Biti drugovi u razredu jednog djeteta sa posebnom potrebom

Vittorio Severi (Scuola viva, n. 10/11, novembre 89, SEI)

Više puta su razmatrani doprinosi koje dijete sa posebnim potrebama može dobiti od svojih vršnjaka (za njegov socijalni razvoj, za kognitivne stimulanse, percepciju, motoriku i osobnu autonomiju) učestvujući u životu grupe.

Sa stanovišta drugova iz razreda djeteta sa posebnim potrebama, pak, situacija se shvata kao problem više, i uvjerenja su da prisustvo takvog djeteta postavlja školi specifična organizaciona ograničenja takva da uzrokuju kašnjenja ili postavljaju prepreke normalnom didaktičkom toku i učenju.

Za dijete koje nije hendikepirano, najčešći osjećaj koji se javlja u vezi sa ovim je definiran terminima moralnosti.

Za razliku od ovih ideja, doživljena su i takva iskustva iz kojih je jasno vidljivo da susret sa deficitom uspostavlja takve edukativne prilike koje izazivaju u djeci poseban interes i koje ih animiraju.

Ova iskustva predlažu da se razmisli o tome da, kada deficit bude prepoznat unutar sistema socijalne zaštite kao jedan od konstitutivnih elemenata istih, kompleksnost kulturološkog iskustva unutar njih raste.....

Različito... Mogu promovirati istraživanja (recipročnog prilagođavanja, načina komuniciranja, organizacije odnosa u vremenu i prostoru, korištenja instrumenata i tehnika i dr.) velikog značaja za izgradnju individualnog identiteta i za mentalni razvoj svakog djeteta.

Istraživanja svijeta komuniciranja

Samo prije nekoliko godina bila je široko rasprostranjena ideja da izgradnja socijalnog svijeta djeteta ovisi samo od inicijativa koje pokreću odrasli koji, polazeći od osobne komunikacijske nadležnosti ga je progresivno vezivao za sebe i, samo kasnije, uz jedan socijalni kontekst mnog, mnogo potpuniji.

Ova ideja po pitanju funkcije odraslog zamišljala je dijete kao nekog ko je veoma receptivan, ali i nedovoljno aktivan u komunikativnim nastojanjima.

Mogućnost da ipak nešto učini dovodi do drugačije tačke gledišta, od koje se postavlja pitanje individualnih unutanje/vanjskih efekata u odnosima sa vršnjakom koji ima posebne potrebe, i u uskoj je relaciji sa "otkrićem" jedne komunikacijske dinamike koja je različita od one " odrasli aktivan-pasivan (Schaffer,'73).

Sada, izgleda mnogo adekvatnije razmišljati da dijete razije svoju osobnu socijalnu nadležnost u uskoj relaciji sa karakteristikama međudnosnog konteksta u kojem živi.

Moglo se primijetiti ma je sposoban jako brzo promijeniti svoj način odnosa prema različitim odraslim ljudima i da svoje istraživanje i intere prema okružju uključuje vršnjaka (Campioni, '80; Emiliani-Carugati, '85).

Sa tog stanovišta, mogućnosti za malo dijete za integriranje sa vršnjacima ne može se više smatrati nekim izlazom (improvizacijom) u odnosu na komunikaciju sa odraslom osobom, nego, prije svega, jednom varijacijom koja traži od partnera da se konfrontiraju sa većim brojem elemenata koji su novina, koji predstavljaju različitost i nepredvidljivost koja se očituje u ponašanju jednih prema drugima.

Kada se nađe ispred nečeg novog prevlada radoznalost za otkrićima ili dezorijentacija, u ovisnosti od toga da li se prezentiraju u vidu dostatne stabilnosti, koja djetetu može biti zagarantirana spoznajom o sebi u kontekstu, ili su osnova nesigurnosti.

Vjerujem da i odnos među djecom, kada jedno od njih ima posebne potrebe, može biti promatran iz ove perspektive, imajući u vidu da deficit nudi inovativne elemente i elemente različitosti koji treba uzeti u obzir u tim odnosima.

Sve to čini još neophodnijim da se zajedno sa djecom suoči sa problemom specifičnosti koja karakteriše svakog ponaosob i organizacije takve komunikacije i konteksta koje o tome vode računa (Canevaro, '88); što, drugim riječima rečeno, rezultiraju bogati značenjem jednakim za sve.

Individualni identitet je plod ukrštavanja između raznovrsnih doživljaja u odnosu na svoju vlastitu ličnost, osjećaje, percepcija koje se zasnivaju na jednoj osnovi koja je čvrsto obilježena emotivnim dinamikama i odnosima. (Wallon, 1952).

Upravo zbog ovoga, izgradnja ovakvog identiteta pretpostavlja savjesnost onog „drugog“, jednu separaciju, jednu granicu i samim tim, vanjska stanovišta ; pretpostavlja i mogućnost da se postane predmetom vlastitog promatranja pronalazeći tako jedno JA (Mead, 1966) polazeći od ovih vanjskih polazišnih tačaka.

Ovo izgleda moguće zahvaljujući situaciji u kojoj iz onoga što proživljava neko drugi možemo prepoznati sebe – nešto kao efekat ogledala (Tosquelles, 1979).

U tom smislu možemo misliti da i za dijete, koje je u situaciji da se konfrontira sa tim specifičnim stanovištem njegovog vršnjaka koji ima posebne potrebe, znači uzeti u obzir činjenicu da su oni elementi koji predstavljaju različitost svojstveni i njemu samom; mogu se svrstati u istu mrežu veza koje pomažu pri identificiranju individualnih priča i situacija koje pak čine jednu zajedničku i cjelovitiju priču... U ovom dijelu problema treba smjestiti situaciju o kojoj predlažem da se bolje porazmisli.

U ustanovu predškolskog obrazovanja (vrtić) upisana je djevojčica sa onesposobljenjem.

Za djecu ovog konteksta, značaj interakcije među vršnjacima je nešto što je za vaspitače bitno kako u smislu usporedbe među njima i različitostima koje ih karakterišu, tako i kod uspostavljanja jedne grupe koja imati zajednička interesovanja i odlike.

Dolazak ove djevojčice u vrtić postavlja problem na sasvim „druge“ osnove koje povlače diskusiju o stabilnosti sistema, jer ona svojim ponašanjem uzrokuje nesklad ustaljenog sistema, njegovih normativa i uspostavljenih pravila ponašanja. Roberta (tako se zove djevojčica) nije se snalazila u svijetu u kojem su se koristili različiti materijali i igračke, razbacivala je stvari po podu, uništavala knjige i crteže koji su se sušili, tanjire i čaše na stolu.

Nije prihvatila organizaciju načina rada i prostora, bivala je po cijele dane u toaletu, cijepala toaletni papir, ustajala je od stola kad bi svi jeli i iz kreveta onda kada su se svi odmarali.

U vrtiću, zbog ovakvog ponašanja nisu bili zabrinuti samo odrasli nego i grupa djece, jer su bili naviknuti da zajednički rješavaju organizacione probleme i unutrašnje funkcioniranje vrtića. Zbog toga su se osjećali direktno pogođeni i reagirali su na tu destabilizaciju.

Potruga za rješenjima išla je u pravcu traženja mogućnosti za uključivanje djece u rad vrtića stavljajući im pri tom na raspolaganje instrumente koji su im omogućavali da učestvuju u konstruiranju značajna interna iskustava a nisu ih ostavljali po strani u ulozi pukih korisnika već unaprijed kreiranih aktivnosti.

O svemu ovome su se vodile veoma teške rasprave;... Roberta je uzrokovala da se sve ponovo stavi na diskusiju.

Na početku, skoro svi su zauzimali krajnje odbrambeni stav naspram svojih mišljenja dajući sebi pri tome ulogu odraslog a Roberti ulogu malog djeteta, još više zbog činjenice da ona nije pričala ni hodala bez pomoći drugih.

Strategija koja je bila usvojena u komunikaciji sa Robertom nije funkcionirala baš uvijek kako zbog činjenice da su se i sami zamarali tako i zbog toga što nije prihvatila ulogu koja joj je dodijeljena.

Kako bi naučili da sređuju račune sa Robertom bilo je neophodno shvatiti suštinske karakteristike, unutar grupe uključujući i Robertu, onoga što su bile posebnosti svakog člana grupe a njene posebno.....

U odnosu na Robertu, institucionalni život grupe izgleda mnogo kompleksniji; pravilo dobija drugačiju važnost zbog činjenice da nam različitost omogućava da osjetimo značaj nečeg referentnog, nečega što ograničava ali i istovremeno identifikuje, onog sa kojim se poredimo ali nam daje i mogućnost da se zajedno mijenjamo. Da bi smo nekada nešto mogli isprobati, osjetiti neophodno je promatrati to sa stajališta vanjskog promatrača; upravo, određena pravila dobijaju svoj pravi smisao tek onda kada se prekrše.

Osim toga, konstruktivno istraživanje usmjereno ka recipročnim prilagođavanjima tražilo je od djece da nauče na različite načine da regulišu svoj život u kolektivu u odnosu na događaje koji su uzrokovali "pometnju" .

DOWN-OV SINDROM, MONGOLOIDNOST, TRIZOMIJA 21: odakle proizilaze ove definicije?

- Priča o jednom iskustvu -

Predstavljanje iskustva

Radionica u kojoj je prezentirana dokumentacija predstavlja samo mali dio posla koji je urađen tokom školovanja D., jednog dječaka sa trizomijom koji je imao velike poteškoće pri komunikaciji i kretanju, koji je pohađao osnovnu školu u periodu od 1991. do 1999. godine, u jednoj javnoj školi u okolini Bolonje.

Dokumentacioni centar sa sjedištem u Crespellanu je surađivao sa nastavnicima i edukatorima na pripremi i dokumentiranju kompletnog procesa integracije, pri tom posebno pazeći da uspostavi dobar odnos između momenata u kojima su se sprovodile određene aktivnosti i onih u kojima se radilo na poboljšanju njegove autonomije i sticanja znanja kao i aktivnosti vezanih za učenje redovnog gradiva od strane svih učenika.

Primijećena je potreba, posebno u godinama kada se prešlo na predmetnu nastavu (od V do IX razreda), da se vrednuje zalaganje i sposobnost prihvatanja koju su pokazali svi učenici u odnosu prema D. U tom cilju su predlagane one aktivnosti koje su favorizirale saznanja svakog pojedinca tokom njegovog osobnog kulturološkog sazrijevanja koje je bilo uslovljeno, na poseban način, suživotom sa vršnjakom koji ima posebne potrebe.

Radionice su prije svega uključivale nastavnike maternjeg jezika i pripodnih znanosti kao i specijalizirane nastavnike „ za podršku“ kao i edukatore koji su dolazili iz nadležnih javnih ustanova.

Uposlenica Centra je vodila radionicu, čije su aktivnosti dokumentovane u suradnjisa nastavnikom za prirodne znanostii o kojoj ćemo govoriti u nastavku.

Sve radionice su bile organizirane tako da su odjeljenja podijeljena u manje grupe, koristili su se momenti kada je bilo prisutno više odgovornih odraslih osoba; zatim je svaka grupa imala zadatak da periodično izvjesti ostale o rezultatima

sopstvenog rada; D. je učestvovao u radu radionica u onom dijelu koji je više odgovarao njegovim potrebama (promatranje i komuniciranje).

Predstavljamo određene tačke koje smo odabrali za organiziranje dokumentacije:

- **naše mišljenje, ono što znamo u vezi sa analiziranom temom;** (bilježe se najznačajniji dijelovi diskusije/ krug uvodnog predstavljanja među učenicima kao početni momenat svakog tematskog dijela rada radionica)
- **prikupljene informacije;** (bilježe se ključne riječi, fraze, pasusi iz referentnih analiziranih tekstova, intervjui sa „stručnjacima” urađeni tokom rada)
- **sažetak;** (bilježi se definicija riječi koje su okarakterisane kao teške a sa kojima se susrelo tokom istraživanja)
- **razmišljanja;** (bilježe se rezultati diskusije koja je slijedila nakon prezentacije i sistematizacije informacija dobijenih tokom istraživanja)
- **problemi i nove smjernice za rad;** (iznose se problemi i ideje koje mogu odrediti nove smjernice istraživanja).

Istraživački put II L odjeljenje. Prezentaciju pripremili učenici koji su činili radnu grupu: Giovanni Borghi Tiziano Borghi Angela Giovinazzo Silvia Mazzoni Roberto Tomesani i M.Luisa Zaghi (Centar za dokumentaciju iz Crespellana- Bolonja)

Sadržaj

Etape istraživanja :

1. Down-ov sindrom: koje bio dr. Langdon Down i čime se bavio?
2. Zašto je govorio o “mongoloidnosti”?
3. Na koje se teorije tog vremena i predhodne osvrnuo?
4. Obrazovanja hendikeirane djece: šta sugerije Down u odnosu na obrazovanje “mentalno oboljelih”? A šta sugerije Séguin?
5. Kada se govorilo o trizomiji 21?

Zaključci:

1. Odakle smo krenuli u ovom istraživanju?
2. Razmjena, u pisanoj formi, sa studentima Fakulteta obrazovnih nauka Bolonjskog Univerziteta.

DOWNOV SINDROM: KO JE BIO DR. L.DOWN I ČIME SE BAVIO?

NAŠE MIŠLJENJE, ODNOSNO ONO ZA ŠTO SMO UVJERENI DA VEĆ ZNAMO...

Sindrom:

- “je bolest”;
- “kada je neko drugačiji od ostalih”;
- “to je genetsko oboljenje”.

PODACI KOJE SMO PRIKUPILI:

Sindrom: ”skup sindroma koji karakterišu jedno oboljenje” definicija koja se nalazi u Praktičnom riječniku italijanskog jezika- izdanje Mondadori.

Down-ov sindrom: “je jedno genetsko stanje i nije bolest” (podatak iz intervjua sa dr. De Sanctis.)

Prenosimo sažetak pasusa koji su najznačajniji a pronašli smo ih tokom provedenog istraživanja:

Dr. Langdon Down (1828-1896), engleski ljekar, 1866. je objavio u "London Hospital Reports" svoja *Zapažanja po pitanju jedne etničke klasifikacij idiota* ". Down iznosi potrebu za uspostavljanjem klasifikacije koja će omogućiti da se intervenira vrlo precizno na djetetu koje ješ malo, prije nego li postane prekasno" (iz pisanja A.Canevara, J.Gaudreaua, (1989), *Obrazovanje hendikepiranih*, NIS, Rim.) njegov interes je bio taj da otkrije odmah po rođenju, način bistvovanja i postajanja čovjeka, preko promatranja somatskih dijelova.

U osnovi Down potvrđuje: "...iz jedne analize tog tipa, u mogućnosti smo da odredimo fizičke karakteristike djeteta i u isto vrijeme one mentalne i moralne, na način iznenađujući za majku, koja pronalazi nekoga ko je sposoban da predvidi sve ono što je ona (trebala iznijeti)." (od J.L.Down-, *Mentalna oboljenja dječijeg i mladaločkog doba*, iz Akata "Council of the Medical Society of London").

Zatim kaže da nedostatak sličnosti, na koju je on naišao kod djece " ima odrednicu nečega što je krhko" a i različite etničke tipove ljudskih porodica nalazi korisnim "*klasificirati osobna zapažanja o idiotima na osnovu etničkih kriterija, individuiraajući pri tom etiopske tipove, kavkaskie i mongoloidne. Down bi želio da se sindromi upamte i da uz onaj koji predstavlja mongoloidnost ne zaborave ni etiopizam ni kavkazski sindrom*" (A.Canevaro, J.Gaudreau, 1989, *Obrazovanje hendikepiranih*, NIS, Rim).

SADRŽAJ

Sindrom: skup sindroma koji karakteriziraju jedno oboljenje.

Somatski dijelovi: skup odrednica koje se odnose na tijelo.

Idiot: od grčkog "**idios**"; izoliran, poseban, neko ko je glup i nosensan (dezorjentiran).

ZAKLJUČCI

Čitajući radove dr. Down-a dolazi se do koncepta klasifikacije; to je koncept sa kojim se često susrećemo tokom studiranja različitih školskih predmeta. Zingarelli, Riječnik italijanskog jezika, Ed. Zanichelli.

Predstavljalo bi nam zadovoljstvo da bolje shvatimo koliko je korisno „klasificirati“ kada govorimo o ljudima, o njihovim problemima, o njihovom ponašanju.

PROBLEMI I NOVE SMJERNICE ZA RAD

- Funkcija i važnost upotrebe klasifikacije u procesu usvajanja znanja.
- Klasifikacije u „ naučnim metodama“.
- Odnos između opservacije i klasifikacije (kao se mijenjaju klasifikacije pri promjeni opservacionih instrumenata: npr. osjetilni organi, instrumenti za hemijska i molekularna istraživanja.)
- Klasifikacije kod analize ljudskog ponašanja: korist i rizici.
- Klasifikacija i istraživanje identiteta.

Kojim oblastima pripadaju navedene problematike?

ZAŠTO JE DOWN GOVORIO O MONGOLOIDNOSTI ?

NAŠE MIŠLJENJE:

Iz razgovora proizilazi jedan stav koji svi dijele: da je definicija „mongoloidnost” data jednostavno na osnovu sličnosti somatskih karakteristika osoba sa trizomijom sa stanovnicima jednog specifičnog dijela azijskog regiona.

PRIKUPLJENE INFORMACIJE:

Podsjetimo se na jedan pasus koji nam se učinio posebno značajnim i koji potvrđuje mišljenje izneseno diskusiji. Riječ je o isječku iz izvještaja koji je Langdon Down predstavio Vijeću Medicinskog Društva iz Londona: - “ Već nekoliko godina sam impresioniran nedostatkom sličnosti među djecom koja pripadaju kategoriji ranjivih (bolesnih) u odnosu na različite etničke vrste ljudskog roda....Imao sam, kod mene na liječenju, tipične primjere (pripadnike) crnačke rase, koje su karakterizirale nepravilne kosti, izbuljene oči, debele usne i nestalnim oblikom brade i podvoljka.

Kosa im je bila kudrava, iako ne crna, a ni koža nije bila pigmentirana. Billi su to primjeri bijelih crnaca kao da su potomci Evropljana. Alcuni ancora hanno classificato gli stessi (bambini a disposizione-debole) come prossimi alla varietà Malese, con capelli neri, soffici, ricci, le mascelle superiori prominenti e le capaci bocche, tipi dei mari del Sud.

Osim toga, susreo sam neke primjerke tipa sjevernoameričkih Indijanaca, čija su čeja bila niska, obrazi koji upadljivo strše, dubokih očnih jabučica i uskog majmunskog nosa.

Međutim jedan zbir bitnih sličnosti karakteriše mongoloidnu grupu. Njihove karakteristike su toliko uočljive da kada pripadnici ovog tipa stije jedni pored drugih, skoro je nevjerojatno pomisliti da nisu braća i sestre. Čak šta više, međusobna sličnost je neuporedivo veća nego što je ona sa članovima njihovih porodica. Veoma je rijetko da imaju crnu kosu, kao pravi Mongoli nego je njihova kosa najčešće smeđa, tanka i rijetka. Lice je široko, pljosnato, bez izbočina. Obrazi su obli i pri rubovima se šire. Oči su kose a usna šupljina je nešto šira od normalne. Fesura očnog kapka je veoma tanka, čelo je poprečno naborano zbog stalnog korištenja okularnih frontalnih mišića prilikom treptanja. Usne su široke i krupne, sa poprečnim fesurama. Jezik je dug, krupan i veoma smežuran. Nos je tanak...”

Langdon Down, “ prilikom uspostave jedne klasifikacije zasnovane na upoređivanju somatskih dijelova ljudi sa mentalnim deficitom i populacije koja pripada ne-evropskim etničkim grupama , je mislio još od ranije da će uspjeti da dođe do jedne distinkcije (razlikovanja) jednog dijela „ urođenog idiotizma” od onog stečenog; sa druge strane, vjeruje da je uspostavio, bazirajući se na velikom broju “promatranja”, koristan referentni sistem koji je sposoban da predvidi određeno ponašanje kao i načine reagiranja i odnosa sa okolnim svijetom onih koji sa svojim mentalnim deficitom, pripadaju u posebnu grupu etničke pripadnosti.

„Mongoloidnoj grupi“, za prepotstavit je i ostalim, bi trebali odgovarati određeni tipovi personalnosti i određene razvojne sposobnosti.” (iz diplomskog rada iz Estetike Mirne Tagliavini, “ *Kriterijumi klasifikacije mentalnog deficita dr.. J. Langdon Down: estetske komparacije, antropološke i filozofske u jednom istraživanju iz XIX vijeka.*” *Filozofski fakultet.* Univerzitet u Bolonji).

ZAKLJUČCI

Uspostavlja se jedan paralelizam između "idiota" e rasa koje se smatraju inferiornijim u odnosu na bijelu rasu: potrebno je **klasificirati** i smestiti "različite" u neku pripadajuću grupu; takva potreba nastaje iz straha od "različitosti u „ blizini“.

Zašto različitost, posebno ukoliko je u našoj blizini, plaši ?

Predstaviti ćemo odgovore na koje smo naišli tokom diskusije u grupi:

1. Jer bi mogli reagirati drugačije od nas.
2. Jer se bojimo da pogrešno shvatimo i da budemo pogrešno shvaćeni.
3. Jer se bojimo onoga što ne poznajemo.

PROBLEMI I SMJERNICE ZA RAD

Kakvi bi to mogli biti stavovi naspram "različitosti" (fizičke, kulturološke, određene deficitom)?

Iz istraživanja:

...postoji "strepnja da drugi koji je "različit" može biti previše zahtjevan(biti uzrokom dodatnih obaveza): i umjesto da se potvrdi jedna različitost koja ne dopušta veze i identifikacije, predstavlja stalnu nelagodnu između normalnosti i hendikepa. Značenje pojma "idiot" ...može imati i ovakav ton: drugi bi mogao biti manje idiot, a ja bih mogao biti pomalo idiot." (od Canevaro A, Gaudreau J., op. cit.,pg. 138).

Istraživanja o teorijama evolucije vrsta: izmišljanje rasa. Rasne segregacije: kao istorijske posljedice.

Škola prije i nakon zakona o integraciji hendikepiranih.

NA KOJE SE POSTOJEĆE ILI PREDHODNE TEORIJE POZIVAO DR. DOWN?

NAŠE MIŠLJENJE

O ovoj tački niko od članova radne grupe nije mogao iznijeti stav ili reći nešto o svojim dosadašnjim saznanjima; dakle odmah se prešlo na analizu dokumentacije koja je stavljena na raspolaganje od strane Centra za dokumentaciju i nastavnika. (Enciklopedija Zanichelli, Bolonja, 1995; Diplomski rad Mirne Tagliavini, već citirane)

PRIKUPLJENE INFORMACIJE

Sažetak informacija pronađenih prilikom istraživanja: Down se prije svega pozivao na teorije koje su razvijane 800-tih godina, od Gall-a (frenologija) i Lavatera (fisionomija) koje u osnovi pokušavaju spoznati i interpretirati karakteristike jedne individue promatrajući njen vanjski aspekt. Lombroso je pokušao da na osnovu određenih dijelova lica, odredi sklonost ili ne određenih ljudi ka kršenju uspostavljenih društvenih pravila.

SADRŽAJ

Frenologia: riječ je o jednoj neuropsihosomatskoj teoriji koju je u XIX vijeku razvio F.J. Gall, po kojem svakoj psihičkoj funkciji odgovaraju posebni reljefi lobanje, na osnovu kojih je bilo moguće odrediti psihičke karakteristike jedne individue.

Fizionomija: disciplina koja određuje psihičke karakteristike jedne osobe na osnovu iz somatskih karakteristika, a posebno na osnovu lica. Posebno prisutna u antičko doba (Averroè, Alberto Magno) i u doba Renesanse, ponovno aktualizirana 800-tih od strane J. Lavater i F.J.Gall (vidi: frenologia) koji su prije svega analizirali građu lobanje.

Kriminalna antropologija: uspostavljena od strane Lombrosa Cesare (1835-1909), psihijatra i antropologa koji smatra da je individuiraio somatske dijelove svojstvene delikventime.

ZAKLJUČCI

Frenologia i fizionomija su predlagale jedan mehanizam prepoznavanja koji je bio vrlo jednostavan, mehanički sa odgovorima na probleme, izgledom nedvosmislen; moglo si se dopustiti vjerovati i razumjeti, prepoznati druge izbjegavajući kompleksnost, bogatu ali i tešku, odnosa među ljudima.

Međutim, nije se primjećivalo da, izbjegavajući odnose, se sprečava dostizanje ciljeva koje mi smatrano izrazito bitnim, odnosno riječ je o:

- 1) Recipročnom priznavanju;
- 2) Rođenje u smislu pripadnosti;
- 3) Mogućnost komuniciranja i usvajanja znanja.

U smislu pojašnjenja nemogućnosti razumijevanja “ drugog” bez jednog napora ka recipročnom priznavanju, čini nam se korisnim navesti jedan događaj na koji nas podsjeća Gregory Bateson: “ dr. Stutterhein, državni arheolog Jave, je često pričao ovu priču: neko vrijeme prije dolaska bijelog čovjeka, desio se uragan duž obale Jave, u blizini glavnog grada. Nakon što se uragan smirio, ljudi su otišli na obalu i pronašli, u nemilosti valova i skoro mrtvog jednog bijelog majmuna nepoznate vrste. Ljudi od religiju su pojašnjavali da je ovaj majmun bio pred sudom Beroena, da je bog mora zbog neke njegove greške protjerao, ida se njegov bijes manifestovao kroz uragan. Rajah je naredio se majmun izvuče iz vode i održi u životu, lancima veže za jednu stijenu u koju je poslije krupnim slovima na latinskom, holandskom i engleskom bilo uklesano ime jednog čovjeka i priča o preživljenom brodolomu.

Ovaj mornar koji je govorio tri jezika očigledno nije uspio uspostaviti verbalnu komunikaciju sa onima koji su ga učinili zatvorenikom. Očigledno nije uspijevaio ni da shvati njihov način razumijevanja, i zbog toga su ga opisali kao bijelog majmuna i zato ga nisu smatrali potencijalnim primaocem verbalnih poruka.

Možda se nikada ne bi desilo da oni dovedu u pitanje njegovu pripadnost ljudskom rodu; on je međutim možda sumnjao u njihovu”.

Ova priča govori o potrebi da se u uslove učenja ne samo ugradi komunikacija, nego recipročno priznavanje, bez kojeg je čini se, teško očekivati da će se uspostaviti komunikacija i da će se učiti. (A.Canevaro 1986)

PROBLEMI I NOVE SMJERNICE ZA RAD

Godine 1859. C. Darwin je objavio "Porijeklo vrsta", gdje dolazi do zaključka da su individue koje su bile najprilagodljivije opstanku u njihovom prirodnom okruženju imale najveće mogućnosti da dobiju bitku i da se zatim reproduciraju u maksimalnom broju; manje sposobna bića su izumirala..

Postoji međutim jedna kontradiktornost o kojoj bi i Darwin trebao porazmisliti: evolutivna teorija zasnovana na prirodnoj selekciji predviđa borbu za opstanak kao potrebu dajući prostor samo „pobjednicima”, samo najadekvatnijima; u ovakav okvir kako smjestiti jedno ponašanje koje ima „socijalni“ predznak, kao solidarnost prema onima koji imaju manje šanse? (cfr. Darwin, *Descent of man*).

ŠTA SUGERIŠE DOWN KADA JE RIJEČ O OBRAZOVANJU “MENTALNO SLABIH”? I ŠTA PREDLAŽE SÉGUIN?

NAŠE MIŠLJENJE

Na ovu temu, nemajući nikakva saznanja ovog tipa, prešli smo odmah na istraživanje konsultirajući pri tom jedan poseban tekst:

PRIKUPLJNE INFORMACIJE

Iz istraživanja: dr. Down smatra da je ova vrsta idiotizma urođena i da, u najvećem broju slučajeva, uzrok leži u tuberkulozi kod roditelja.

Samim tim prelazi na preporuku o tretmanima koje su neophodni, naglašavajući pri tom da na njih subjekti dobro reaguju. Potrebna im je posebna vrsta ishrane. Prilikom obrazovanja treba voditi računa o nekim njihovim osobinama – koje dovode do stereotipa kojih se i danas teško oslobađamo -: sposobost imitiranja i mimika, smisao za humor i dobroćudnost.

Mogu govoriti, ali uz određene fonetske nepravilnosti; imaju diskretnu motoričku koordinaciju. Vrlo su osjetljivi na promjenu godišnjih doba e regrediscono con il freddo (da A.Canevaro, J Gaudreau, op. citata,pg.136).

Edouard Séguin (1812 - 1880), ljekar i edukator, osnovao je u Parizu jednu školu za integrativno obrazovanje "idiotičara". Nešto kasnije, 1850. godine, emigrira u Sjedinjene Američke Države gdje je do smrti imao veoma uspješnu karijeru teoretičara i stručnjaka za specijalno obrazovanje.

Ovo su neki obrazovni principi:

- Séguin kritikuje one definicije koje stavljaju na vidjelo samo ono što je negativno, samo nedostatke jedne osobe: takve definicije, po Séguinu, ograničavaju svako pokušaj da se predloži i ostvari onaj najmanji mogući minimum neophodan za preživljavanje subjekta i uz to sprečavaju formuliranje obrazovnih prijedloga.
- Séguin povezuje elementarne potrebe, svakodnevnne (hranu, odjeću, higijenu i sl.) uz mogućnost sprovođenja istraživanja: jer upravo polazeći od priče-istorije objekata postoji mogućnost da se nauči više i bolje.
- Séguin želi povezati obrazovanje i kontekst: smatra bitnim traženje informacija (u cilju uvezivanja obrazovanja uz istoriju osoba) i organizacije životnog prostora, na način da postane jedan stimulans kognitivnog razvoja; osim toga

- pravi razliku između pomoći i uzajamnog djelovanja, između pružanja podrške pri odrastanju i potpunom preuzimanju uloge drugog, radeći sve umjesto njega.
- Séguin kritikuje one koji uvijek daju isti opis različitih "idiota": ne primjećuju, zaista, da prikazuju stereotipnu sliku, ne realnu, "mentalno oboljelog" koji je prisiljen živjeti u nekom institutu;
 - Séguin se, dakle, zalaže za posvećivanje velike pažnje originalnosti svakog pojedinca.

SADRŽAJ

Kontekst: kompleks okolnosti u kojima nastaje i razvija se jedna određena činjenica ili stanje.

Stereotip: percepcija ili koncept koji je krut i do krajnje granice pojednostavljen ili osiromašen za jedan cijeli aspekt stvarnosti, posebno ljudi ili socijalnih grupa.

ZAKLJUČCI

Down, videći da je izvršio veliki broj promatranja, pokušava ih sažeti u jednu jedinstvenu vrstu stavljajući naglasak na deficit koji je zajednički za više osoba, znači, insistira na negativnim stranama različitosti.

Potpuno suprotno, Séguin nastoji da pronađe originalnost (što znači sposobnost, ukuse, želje) svakog ponaosob, pa i ljudi koji su nosioci nekog deficita. Prepoznaje važnost poznavanja priča svakog pojedinca, važnost uspostavljanja odnosa sa drugim ljudima, važnost uzajamnog priznavanja kako bi se moglo komunicirati i učiti zajedno.

Séguin dakle, povezuje specijalnu pedagogiju uz opću i smatra da problemi koji se postavljaju kod obrazovanja hendikepiranih djevojčica i dječaka u stvari stavljaju na provjeru metode (i ciljeve) obrazovanja svih ili za sve.

PROBLEMI I NOVE SMJERNICE ZA RAD

Potrebno je organizirati opservacione šeme i samo-opservaciju koje se neće ograničiti na to da odrede (identificiraju) apsolutne nadležnosti ili ne nadležnosti. Korisno je, kao smjernicu za razvoj svakog pojedinca, odrediti nivoe nadležnosti u odnosu na materijalne kao i psihološke uvjete u kojima se ta ista nadležnost može razviti ili biti onemogućena u svojoj evoluciji (znam uraditi ako....; ne znam uraditi ako....). (Vidi: koncept "neposrednazona razvoja" od Vygotskog).

KADA SE GOVORILO O TRIZOMIJI 21?

ONO ŠTO VEĆ ZNAMO'

Istraživanje u vezi sa trizomijom 21 nas je povezalo uz studije o genetici, uspostavljene u okviru prirodnih nauka.

Znamo da je istih godina 1865/1866, u kojima je Down izlagao svoje teorije, u jednoj drugoj zemlji, jedan monah, nastavnik prirodnih nauka, kojeg su svi ignorisali, studirao i isprobavao zakone onasljeđivanja, uspostavljajući tako osnove današke genetske biologije.

ONO ŠTO SMO NAUČILI IZ ISTRAŽIVANJA

Godine 1959, jedan genetičar francuski, Jerome Lejeune, je otkrio da u ćelijama osoba sa Downovim sindromom ima hromozom više. Dakle porijeklo sindroma je bilo genetičko: sve osobe sa Dawnovim sindromom imaju u svojim ćelijama hromozom više.

Porijeklo je genetsko: ovo znači da Dawnov sindrom nastaje u momentu začeća. Genetički kod svakoga od nas je jedinstven i sačinjen je od jedne kombinacije hromozoma oca i majke; ako iz određenog razloga se pojavi hromozom više ili manje, ravnoteža (genetska) biva narušena.

Znamo da je svaka ćelija sačinjena od 46 hromosoma podjeljenih u dvadeset i tri para; kod osoba koje imaju Dawnov sindrom, koje imaju hromosom više, svaka ćelija proizilazi sačinjena od 47 hromosoma umjesto 46 i ovaj hromosom više se nalazi u dvadeset i prvom paru: odavde i ime **trisomija 21** (od Hobart Zambon Anna, (1996) Osoba sa Downovim sindromom, Znanstvena misao izdavač Roma).

RJECNIK

Hromosom: organele prisutne u jezgri ćelija unutar kojih se nalazi sjedište gena nosilaca naslijeđenih osobina.

Trizomija: hromosomska anomalija prouzročena prisutnošću trećeg hromosoma jednog određenog para.

RAZMIŠLJANJA, PROBLEMI I NOVA POLJA RADA

Razvoj genetike nas je naučio o mehanizmu ćelija koje prouzrokuju Dawnov sindrom; razvoj nauke i tehnologije nam omogućava da istražujemo okolinske razloge koje mogu usloviti nastajanje hromosomskih anomalija; moguće je i obaviti nalaze, tokom trudnoće, da bi se formulirala rana dijagnoza hromosomskih promjena fetusa i dakle i Dawnovog sindroma.

Postaje moguće praviti i određene odluke koje imaju aspekte mnogo delikatne na etičnom i socijalnom polju.

S tim u vezi prenosimo misao prof. A.Canevaro izrečeno u jednom članku časopisa "L'educatore" ("Edukator") od 15. aprila 2000. "Da li je moguće istrebljenje Dawnovog sindroma?"

Na prvoj stranici dnevnog lista "Le Monde", od 13. marta 1999, stajao je jedan članak od Jean-Yves Nau sa naslovom koji može biti suđen na mnogo načina : - L'ératication programmée du mongolisme.-.

Govoriti o jednom planiranom brisanju ili istrebljenju Dawnovog sindroma hoće reći baviti se jednom temom velike delikatnosti, sa razmišljanjima dramatičnim i etičnim.

Znači da se bavi temama koje se tiču mnogih osoba, čak i naših prijatelja: ako čitaju ovo ne treba da budu povrijeđene. Radi se o jednom veoma teškom zadatku. Da li se pitao i Jean-Yves Nau? Zasigurno jeste.

Danas je moguće realizirati provjeru genetičkih anomalija podvrgnuvši trudnice jednom testu koji se obavlja jednom jednostavnom analizom krvi.

U Francuskoj je ova provjera biva realizirana sve češće. Godine 1996 on je iznosio 25 % od svih trudnica, to jeste 156.000 žena. Sljedeće godine bilo ih je 380.000 (51%), i 1998 test je obuhvatio 70% trudnica.

Jedna nova mogućnost

Ovi podatci nam pokazuju da je moguće prepoznati rane (preventivno?) genetske anomalije; i da je dakle moguće da određene anomalije, kao što je Dawnov sindrom, mogu biti smanjene ili potpunom nestanku.

Realizacija ovakve mogućnosti bazira se na dva faktora. Dobra kolektivna organizovanost koja garantuje test svim trudnicama; i jedan naknadni izbor individualnog karaktera svake po na osob žena a na osnovu informacija dobivenih i na osnovu ličnog ubjeđenja.

Jedan socijalni izbor

Prvi faktor je obavezujući za sanitarni sistem, koji mora namjeniti jednom takvom programu sredstva koja nisu zanemariva.

Problem je u činjenici da, imajući u vidu da su sredstva ograničena, lako je zamisliti da, jedan takav izbor nosi sa sobom smanjivanje sredstava predviđenih za investiranje u socijalnoj i obrazovnoj oblasti .

Moguće je tekođer, da ovaj izbor doprinese smanjenju pozornosti naspram društvenog života.

Socijalno društvo bi se susrelo sa duplim izborom, ne baš tako jednostavnim za ispreplitanje: sa jedne strane shvatanje Dawnov sindroma kao „bez vrijednosti“ koju treba iskorijeniti i sa druge strane obaveza da se osobe sa Dawnov sindromom uključe u društveni život kao ravnopravni učesnici.

Čini se evidentnim da bi jedan ovakav izbor dodatno doveo do još većeg razmimoilaženja situacije u nekim „bogatim“ zemljama u odnosu na „siromašnije“ zemlje. Zemlje koje mogu organizovati usluge kolektivnog i društvenog karaktera i zemlje koje nisu strukturane i nemaju ni sredstva da ih organizuju.

Individualni izbor

Drugi fakttor se odnosi na individualni izbor. Rizik je da pozitivnu evoluciju uloge žene proprati dramatična usamljenost u momentima donošenja odluka; i u isto vrijeme uslovno navodi na odabir. Više puta registrujemo činjenicu da informacije daju prostor i pažnju stvarima koje su nebitne, posebno za osobe sa Dawnovim sindromom, za poteškoće sa kojima se susreću i za isključinja koja doživljavaju.

Jedan ovakav scenarijo, obilježen negativnošću, može navoditi na odluke koje su sigurno lične....., ali pod jakim uticajem. I šta sad ? Da li se možda može zaustaviti ova mogućnost?

Mora se prihvatiti sa pragmatičnošću ili sa obećavajućom sigurnošću bolje budućnosti? Ova pitanja trebaju, najmanje, da odabiri nisu isključivo tehničke i organizacione prirode.

FINALNA RAZMIŠLJANJA ODAKLE SMO KRENULI SA OVIM ISTRAŽIVANJEM?

Polazna tačka ovog istraživanja su bile **tri riječi** kojima uglavnom, druge osobe, opisuju našeg prijatelja Davida: Downov sindrom, mongoloid, triszoma 21.

Koji metod smo slijedili?

- Kao polaznu osnovu koristili smo našu diskusiju i međusobno upoređivanje znanja kako bi sakupili informacije koje već posjedujemo i kako bi na naj jasniji način formulisali naše ideje koje su se odnosile na probleme koji su se svakih malo pojavljivali;
- nakon toga tražili smo potvrdu i nove odgovore u dokumentima koji su nam stavljeni na raspolaganje (knjige, diplomski radovi, itd.);
- korištenje leksikona i enciklopedijskih riječnika tokom našeg istraživanja nam je poslužilo da razjasnimo značenje posebno teških riječi i pojmova;
- neki pojmovi su bili razjašnjeni dok su neki označeni kao pravci kojim je istraživanje nastavljeno.
- Sažetak urađenog posla je ilustrovan na velikim panoima koji su poslužili radnoj grupi za upoređivanje sa ostatkom razreda koji je u međuvremenu razvio druge teme koje su se odnosile na aktivnost integracije.
- Isti ti panoi su poslužili za sučeljavanje koji smo imali na Univerzitetu sa studentima Obrazovnih znanosti; tokom čitave školske godine imali smo sučeljavanja između Prof. Andrea Canevaro, njegovih studenata i grupe grupe učitelja naše škole zajedno sa Centrom za Dokumentaciju; na kraju školske godine smo smatrali da bi bio vrlo koristan naš direktan kontakt sa studentima, odnosno studenticama, Univerziteta. Susret je bio vrlo emotivan i interesantan te vam na kraju donosimo jedan značajan sažetak.

Šta smo otkrili?

Iza svega onoga što radimo svaki dan sa Davidom, stoje istraživanja i studije u čije izrade su bile uključene različite struke.

Veoma je važno poznavati porijeklo i istoriju riječi: mnoge osobe, čak i one iz informativnog sektora i sa veoma jasnim odgovornostima, pišu npr. "osobe down" pokazujući na taj način ignorantski odnos te pokazujući na taj način veliku neuravnoteženost između emotivnih dimenzija prepričane od strane štampe sa određenim činjenicama i aspektima koje se tiču određenih spoznaja.

Za nas, ići dalje i rekonstruisati priču o riječima ima značenje i da se svhvati to što se dešava u našim školama; diskusija između različitih tipova obrazovanja započrtih od epohe Downa i Séguina i možda čak i ranije, nastavlja se još uvijek.

Studija o deficitu dozvoljava školi i društvu generalno da bude kompetentna i da razvija solidarnost koja nije površna, koja je u stanju da pruži više od neefikasnosti i očekivane samilosti.

Calcara, 21 Maj 1998

Poštovani profesore Canevaro i studenti Fakulteta obrazovnih znanosti u Bologni, zahvaljujem Vam se na pažnji i interesovanju koje ste pokazali prema našem radu. Za nas je ovo bilo jedno fantastično iskustvo koja nam je omogućilo da vrednujemo naše zalaganje i upoznamo Davida i van naše škole: to nam je ustvari dalo mogućnost da sve informišemo šta smo to uradili tokom ovih mjeseci rada. Susret

sa Vama nam je poslužio također da profesionalno "sazrijemo", te nas podstiče da dodatno nastavimo naš rad i naše istraživanje.

Nadamo se da ćemo i u budućnosti imati priliku da sarađujemo sa Vama.

Srdačan pozdrav od II razreda Srednje škole F.Malaguti iz Calcara

Tiziano Borghi, Lorenzo Ferrari, Angela Giovinazzo, Giovanni Borghi, Sandro Fiorentini, Giulia Melotti, Oscar Bompiani, Gabriele Conti, Federica Berardi, Simona Lolli, Silvia Mazzoni, Gabriele Astolfé, Sidra Riaz, Damiana Castori, Roberto Tommesani, Alessandro Rossi, Alex Malaguti, Cristian Sciarti, Davide Vannini, Franca Giosafatto, Cristina De Gregorio, Miriam Errico, Bianca Maria Cattabriga.

Bologna 26 Maj 1998

Draga djeco, veoma smo sretni zbog Vaše posjete i zbog Vašeg pisma koje smo jutros čitali naglas. Vrijeme koje smo proveli zajedno sa Vama nam je poslužilo da se uvjerimo sa kojom ozbiljnošću i zalaganjem ste odradili posao koji ste nam demonstrirali.

Veliki broj nas je ostao zadivljen vašim velikim entuzijazmom i činilo nam se da smo bili vođeni vašim gestima i vašim riječima. Također, nakon susreta sa Vama, po prvi put smo održali čas za jednim velikim okruglim stolom, upravo onako kako ste vi to uradili ono jutro. Svaki od nas se prisjetio momenata koje smo proveli zajedno.

"Udaljili" smo se od tekstova... pričali smo o našim iskustvima, i podotovo o Davidu i o onome što smo vidjeli našim očima. Nekoliko puta je podvučena važnost igara, fizičkih kontakata i ljubaznih gestova. Sve nam se to činilo jako prirodno da se dešava u vašem razredu.

Razgovarali smo o Davidu kao o velikom izvoru, maloj iskrici koja je u stanju da zbliži, sa velikom energijom, osobe koje se nalaze oko njega. One osobe sa kojima ćemo mi sutra, kao budući nastavnici, raditi i uzajamno se pomagati.

U tom pravcu, doprinos koji ste nam vi dali je kao jedna dragocijena perla. Nadamo se da će ona postati simbol jedne značajne saradnje sa Vama.

Sa ovim pismom ćete naći i izvještale o danu provedenom sa vama.

Pozdravljamo Vas i želimo vam ugodan ljetni odmor !!

Alessandro, Francesca, Veronica, Ilaria, Deborah, Dragana, Fiamma, Francesca, Patrizia, Monica, Valentina, Debora, Sabrina, Sibille, Barbara, Sara, Erika, Andrea, Daniela, Nadia, Francesca, Claudia, Chiara, Laura, Sonia, Barbara.

DANI SA DAVIDOM 25 Maj 1998

Komentari:

Jako me je interesovalo. Sumnjala sam da je Davidu neprijatno ali poslije sam uvidjela da griješim. I ja sam imala jednog prijatelja hendikap (Ilaria).

Svidjelo mi se ovo iskustvo (Debora).

I meni se svidjelo ovo iskustvo; interesuje me kaka se David snalazi sa različitim predmetima (Chiara).

Sa velikom pažnjom sam pratio rad grupe tokom dana sa Davidom. Volio bih vidjeti Davidov odnos sa njegovom familijom (Gianna).

Imao sam jednog druga sa Down sindromom koji je bio jako agresivan i ovo je za mene bilo jako lijepo iskustvo; ostala sam iznenađena osjećanjima koje sam osjetila prema Davidu (Francesca).

Ono što me je najviše iznenadilo je bila prirodnost i odgovornost prilikom pravljenja plakata kao i sam rad djece. Imala bih jedno pitanje za djecu: kakva je bila reakcija njihovih roditelja nakon što je došlo do promjene programa (Claudia).

Nisam nikada do sada imala iskustva sa osobama sa onesposobljenjem; David me je prijatno iznenadio kao i cjelokupan rad sa njim. Išla sam u osnovnu školu zajedno sa jednom djevojčicom sa onesposobljenjem koja mi je uvijek ulijevala strah zbog svoje "naglosti". Sada radim u Cadrianu sa jako malom djecom; jedno od njih je dosta "problematično" stoga su me je jako iznenadila Davidova osjećanja (Veronica).

Iznenadilo me je kolika se pažnja posvećuje Davidu: tokom mog volonterskog iskustva u Ceseni nisam imala priliku da vidim tako nešto. Jedina moja sumnja odnosi se na Davidovo vrijeme poslije škole. Tačnije, kad završi školu kako provodi vrijeme, da li je i poslije praćen kao i tokom škole? (Monica).

Jako je teško, po mom mišljenju, održavati vezu sa Davidom a da nije sa sažaljenjem. Nemam kritika: vidjela sam jako puno dječaka i djevojčica sa onesposobljenjem koji su bili napušteni, ono što nije slučaj sa Davidom (Valentina). David kao centar svog razreda: to je ono što sam primjetio tokom svog dana sa Davidom iako se, po meni, ova tema mogla proširiti na cijelu školu. I u mojoj grupi postoji jedna osoba sa onesposobljenjem tako da već imam iskustva sa tim osobama (Sara).

Jako su me se dojmila Davidova osjećanja i već sada postojeći problem, "Jednom kad Davide završi školu?" (Sabrina).

Zadivila me je činjenica da su se ostala djeca smjenjivala u smjenama, kako bi bili sa Davidom; iznenadilo me je ne reagovanja majke. Jako bi me interesovalo da znam šta ona misli o projektu (Daniela).

Sa velikom pažnjom sam pratila pravljenje plakata i rad nastavnika za podršku: napokon jedan nastavnik za podršku koji radi svoj posao! U srednjim školama u Castel Bolognese-u jedan dječak sa onesposobljenjem bude donešen u razred... i to je to. Sa njim se uopšte ne radi... ! (Sara).

Još uvijek ne uspevam maći razliku između Davida i djece koja idu u Centar CEIS koji poznajem (Dragana).

Za mene je bilo jako važno da vidim ono o čemu sam do sada samo čitala u knjigama: dolazim sa Univerziteta iz Žaneve gdje je integracija još uvijek jako "daleko". Interesuje me kako David provodi vrijeme poslije škole i također bi voljela da sam imala priliku upoznati Davida i prije, putem plakata (Sibille).

Pažljivo sam pratila priču o integraciji koju je prošla vaša drugarica iz Pakistana (Patrizia).

Željela bih da znam da li ima neko od dječaka i djevojčica ko je teško prihvatio Davida (Sibille).

Željela bih da znam i da imam informacije o tome kako će se Davidu svidjeti u Centru u koji će otići po završetku srednje škole (Benny).

Ostala sam jako iznenađena i zadivljena osjećanjima i profesionalnošću sa kojom se postupa sa Davidom. Osim toga, pitam se: postoje li osobe muškog spola koji se brinu o Davidu? Zadivljena sam veoma osjećajnim odnosom-kontaktom Davida i ostale djece (Chiara).

Po mom mišljenju djeca su jako zrela: pitam se samo da li postoji rizik da li su previše opterećeni ovom odgovornošću (Chiara).

Imala sam iskustva sa odraslim osobama sa hendikepom i neki od njih su bili veoma eksplicitni prilikom izražavanja svojih osjećanja. Šta mislite, kako će se David ponašati u tom smjeru? (Sibille).

Mislim da su moderatori, koji se nalaze u Davidovoj blizini i koji sa njim rade, jednostavno oni bez kojih se ne može (Chiara).

Mislim da je zahvaljujući Davidu postojala veća integracija u igri djece iz cjelog razreda (Patrizia).

Vrijeme "poslije" srednje škole je jedan veliki i ozbiljan problem kojeg smo se dohvatili i koji je, po mom mišljenju, zajednički za svu djecu. David nam može pomoći u ispitivanju naše budućnosti. Može nam pomoći da naićimo naš identitet, naše potencijale i mogućnosti ali i ograničenja.

Centar Domino za Davida može biti od velike koristi, ali ne jedini; pitati se o Davidu o njegovim drugovima u školi i njihovoj budućnosti (kad naučimo ovo!) kako da se orijentišemo na našem kretanju, među raspoloživim sredstvima i našom budućnošću.

Organizovanje smjena kako bi bili sa Davidom može doprinijeti momentima u kojima skidajući maske", otkrivamo sami sebe i prihvatamo se sa svim svojim defektima i ograničenjima koji nas razdvajaju. Fizički kontakt postaje veoma bitan za ovo: to je nešto što pomaže (Angelo Errani).

ODGOVOR NA PITANJE KOJE JE PROIZAŠLO TOKOM DISKUSIJE NA UNIVERZITETU

Pitanje:

Da li opservacija i istraživanje koja su rađena naspram dječaka sa hendikepom mogu proizvesti nelagodu kod istog?

To je jedno veoma važno pitanje koje se odnosi na garanciju poštivanja osobe sa hendikepom, bez obzira na zajedničko interesovanje i osjećaje.

Mislim da rizik postoji (onaj koji je naveden u pitanju) i želim da objasnim koji su, po mom ličnom sudu, uslovi kako bi se isti u najvećoj mogućoj mjeri smanjio; prije svega veoma je bitno utvrditi motiv, zašto se vrši opservacija i šta se istražuje.

Mi smo vršili opservaciju Davida da bi bolje razumjeli ko je on ustvari, znači ko je i šta je to što ga čini sretnim, šta je to što mu smetakoje sposobnosti, na evidentan ili prikriveni način, može iskazati. Ovo nas interesuje iz razloga kako bi, na njegova pitanja, naše odgovore i naše ponašanje mogli na što bolji način prilagoditi njemu samom.

Znači to je bilo jedno istraživanje, jedna opservacija kako bi otpočeli komunikaciju sa Davidom. Naravno, ovo je podrazumjevalo i jednu studiju o nama, našem ponašanju i o našim metodama prilikom odgovaranja na upite.

Vjerovatno je bilo kao onda kada se putuje u neku stranu zemlju: ukoliko se ne žele praviti gafovi, ukoliko se žele izbjeći mali i veliki nesporazumi, mora se posvetiti velika pažnja osobama koje srećemo, na njihovu kulturu, i ovo nas neizbježno dovodi do toga da preispitamo, obzirom da to gledamo iz neke druge perspektive, naše navike i naš način razmišljanja.

To je možda jedan posao "ogledala" više nego obična opservacija Davida; otkrivajući njegove želje, njegova osjećanja, otkrili smo i naša; identifikujući njegove sposobnosti otkrili smo i naše sposobnosti...

Poslije toga je slijedio jedan zadatak, više teoriski, više naučni, lingvistički i historijski; veoma važno ili bolje reći obavezujuće, obziroma da smo u školi i da je škola privilegovano mjesto za izučavanje; u ovoj teoretskoj studiji David nije učestvovao, i to nam je poslužilo da damo smisao prisustvu Davida u školi: mjestu gdje se ide učiti, gdje se uči odrastati i ne: bez obzira na različitosti ali upravo polazeći od različitosti svakog od nas.

AUTIZAM ISTRAŽIVANJE I IZUČAVANJE U VIŠIM RAZREDIMA OSNOVNE ŠKOLE

Maria Luisa ZAGHI i Claudio Roberto BAPTISTA

PERSPEKTIVA

Polazna pretpostavka za radnu grupu je bila ta da se prihvati učenik sa posebnim potrebama kao jedan resurs za školu a ne kao jedan problem od kojeg se treba zaštititi i kojeg treba delegirati nekom drugom.

Problemima smo odvažno pristupili i postali su motiv za istraživanje, kulturno preispitivanje, obostrano upoznavanje između različitih učenika i između učenika i odraslih različitih profesija.

Općenito, aktivnosti su imale slijedeće etape:

- Obostrano upoznavanje (putem participativne opservacije, sučeljavanje sa odraslim koje su poznavali dobro učenika sa posebnim potrebama, itd..);
- Analiza ministarskih programa različitih školskih materija sa nastavnicima;
- Odabir jedne teme koja, vrijednujući "različitost" učenika sa posebnim potrebama, vezujući se direktno na argumente predviđene školskim disciplinama;
- Istraživanje načina i vremena rada prikladnog za jedno uključivanje učenika sa posebnim potrebama i učenika bez p.p.

Tako se razvojem projekata nastojalo dovesti do transformacije društvenih veza počevši od jedne inicijalne situacija koja u svakom slučaju predstavlja element sukobljavanja.

Ovo, i pored svega, nije stavila u drugi plan, čak šta više, vrijednovan je zajednički put razreda tokom dobivanja novih saznanja.

Evo nekih predloženih i realizovanih projekata u saradnji sa nastavnicima za razrednu nastavu, nastavnicima za podršku i edukatorima

1.Istraživanje ljudskog tijela (koji se odnosi na patologiju centralnog nervnog sistema)

Znanstvena edukacija

2. Analiza razrednog prostora u vezi sa prisustvom učenika sa teškim onesposobljenjem

Znanstvena edukacija

3. Naša kuća, kuća za sve (u vezi sa arhitektonskim barijerama)

Tehnička edukacija

4. Projekat jednog javnog parka opremljenog na način da može biti posjećivan od strane osoba sa različitim navikama i potrebama.

Tehnička edukacija. Fizička edukacija. Muzička edukacija

5. Studija centralnog nervnog sistema (u odnosu na con stanje kolapsa).

Naučna edukacija

6. Istraživanje o komunikacijama;

Jezička edukacija i Naučna edukacija

Neki faktori koji su doprinijeli uspjehu istraživanja

Dostaviti razrednim nastavnicima od strane edukatora i nastavnika za podršku jasno definisane zadatke, sa argumentima koje treba obraditi, i sa jasno određenim vremenom koje im stoji na raspolaganju.

Vrijednovanje nadležnosti, čak i onih koje nisu usko vezane za profesionalne obaveze svih odraslih učesnika u projektu i kao i učenika.

Upoznati okolinu škole sa urađenim aktivnostima: bili su predviđeni kao vanjski referenti djelatnici iz Općinske administracije i Univerziteta.

Ovaj način rada je pomogao motivisanju učenika, pomažući im da shvate da se studija može odnositi na svakodnevnicu i da može biti veoma korisna, puno puta i modificirana.

GIORGIO

Uzet ćemo kao primjer jedan od navedenih projekata, onaj koji se odnosi na komunikaciju. Projekat je bio realizovan tokom tri godine osnovne škole, u jednom razredu koji je imao 14 učenika. U ovom razredu je bio i jedan učenik kojem je diagnosticiran autizam, kojeg ćemo zvati Giorgio. Bila je evidentna neophodnost stvaranja alternative, obzirom na činjenicu da je postojao nedostatak shvatanja sveukupnog stanja dječaka i njegovih poteškoća.

Giorgio ima familiju koju čine roditelji i četvero djece. On je treći po redu starosti i imao je jedanest godina na početku petog razreda.

Na kraju četvrtog razreda, edukatorica (Operatrice anffas: Hildegard Rieken), koja je radila sa Giorgiom uradila je izvještaj koji se odnosio na njegovo ponašanje i perspektive.

Znači, polazna osnova ovog rada može biti opisana kroz riječi edukatorice: "Dječak je hiperpokretan sa brzim pokretima, neusklađenim i nekontrolisanim, pogotovo

kada je uznemiren....". Giorgio još uvijek mora biti pod konstantnom kontrolom odraslih, u svakom trenutku: apsolutno mu nije razvijen osjećaj opasnosti (sve stavlja usta, jede salвете, sapun, detrdent..... ne poznaje opasnost od automobila, itd...)"

"Giorgio verbalno ne komunicira. Izgovara samo određene alfabetske tonove ili često ponavlja određene riječi (lopta, lijepo, idi) ali koji nisu u kontekstu trenutne situaciju u kojoj se nalazi. Prisutno je nastojanje da, ne verbalnim putem, komunicira svoje stanje radosti, uznemirenosti, ljutnje: glasno govori, plaće, smije se, pjeva određene pjesmeplešće rukama....demonstrira apsolutnu emotivnu nestabilnost i tokom dana raspoloženje se često mijenja..."

..."U momentima kada je jako uznemiren, dječak je hiperenergičan, skaće, dere se, često ima stereotipne ponašanje (plešće rukama, udara rukama po zidu, udara se rukama po stomaku, udara nogama o pod) te često ima samopovređivačke pokrete (udara se rukama po licu, po ušima, grize svoju lijevu ruku).

Često, u momentima kada je ljut ili uznemiren, vuće za kosu osobe koje mu se nalaze u blizini ujedajući se istovremeno za ruku. Ipak, ovakav stav možemo više opisati kao zabrinut/nemiran, nego kao agresivan."

..."Kada je Giorgio miran, često se smije pjeva pjesme, smanjuje se stereotipno ponašanje i nema samopovređivačke pokrete..."

Giorgio pokazuje veliki interes za određene aktivnosti i igre rukovanja kao što je Didò, zatim mješanje vode i brašna, tempere. Ispituje materijal prstima i još uvijek ga pokušava staviti usta. Jako mu se sviđa kontakt, mekanim materijalima, po koži, pogotovo ispod nogu, na licu i na vratu..." Dok Giorgio u početku nije prihvatao nijedan predmet koji mu je bivao predložen, sada već samostalno ispituje stvari, nastojeći da ostvari opipni kontakt".

..."Uočeno je da ga, prisustvo velikog broja ljudi kao i buka, često uznemire, pogotovo kada se nalazi u zatvorenom prostoru. Giorgio ima promjenjiv stav prema drugima, nekada traži fizički kontakt dok je nekada potpuno nezainteresovan."

Aktivnosti koje su obavljene tokom ove tri godine, bit će presentirane u shematskom obliku, putem sažetaka urađenih zajedno sa ostalim učenicima.

Veoma je bitno naglasiti da su u izradu ove studije bili uključeni ljudi ljudi iz raznih branši.

Ostvareni ciljevi izučavanja:

Učenici su dostigli visok nivo sposobnosti za rad u grupi, interesujući se i poštujući različitosti; pokazali su izrazitu motiviranost za studiju u perspektivi koja bi mogla biti korisna...

Proučili su metodologiju istraživanja uzimajući u obzir da škola nije samo mjesto gdje se izučavaju znanja koja su drugi utvrdili i shvatili i napisali, već može biti mjesto za intelektualno zbližavanje gdje čak i osobe sa posebnim potrebama mogu dati svoj doprinos.

Također, bolje su se upoznali sa neverbalnim mehanizmima komunikacije koja je postojala među svim članovima grupe, poboljšavajući vlastitu sposobnost razumjevanja i kontrolu iste.

Šta je "naučio" Giorgio?

Veoma je teško izdvojiti napretke – kojih je bilo- u ponašanju Giorgia te ih nabrojati; često se radi o nijansama vezanim za kontekst životnog okruženja dječaka. Malo po malo kako se smanjivalo nepovjerenje ostalih, i Giorgio je sve mirniji i respoloženiji za kontakt sa drugovima iz razreda.

Što putem naše direktne opservacije, što putem jednog filma kojeg je pripremila edukator za kraj trećeg razreda moglo se primjetiti da je približavanje drugovima iz razreda kroz igru ne samo bilo prihvaćeno nego i praćeno osjećajima radosti i zadovoljstva.

Također, za Giorgia je bilo moguće razviti komunikativne kodove putem kojih je mogao ukazati na svoje potrebe i putem kojih je mogao tražiti pomoć (otići u toalet, izaći u park, tražiti hranu, itd...); Ove kodovi su činili ritualni gestovi koji su bili prepoznavani od strane školskih drugova.

* Osim što je brinuo o presentovanoj dokumentaciji, sarađivao je na projektu kao odgovorna osoba za Dokumentacioni Centar u Crespellanu.

** Istraživač na Kursu za Doktorsku disertaciju na Univerzitetu Bologna. Vodio je i brigu o dokumentaciji

*** Učestvovala su na projektu: nastavnice Amalia Accettella. Diana Giovannini. Rossella Menarini; edukatori Cinzia Lenzi. Maria Montesano. Daniela Sirno i asistent Giovanna Arnofi.

BIBLIOGRAFIJA

CANEVARO. A. i COCEVER. E. Handicap e mjesta za izučavanje: istorija, edukacija i identitet osoba sa posebnim potrebama - Teramo. EIT. 1989.

CANEVARO. A. Integracija osoba sa posebnim potrebama u škole (Štampa u toku) 1993.

GARDNER. H. Naučiti razumjeti dječiji stereotip i školsko izučavanje - Milano. Feltrinelli. 1993.

ŽIVJETI I UČITI SA DRUGOM KOJI IMA "AUTIZAM": SCHEMA TROGODIŠNJEG PROGRAMA

UZAJAMNO UPOZNAVANJE IZMEĐU G. I GRUPE - RAZREDA

Upoznavanje razreda sa problemima onih koji su "drugaciji"

Istraživanje definicije autizma

Istraživanje naučnih teza

Istraživanja: šta znaju "drugi"? (ispitivanje i intervjui)

BAJKE / Grimm

"Asinello",

"Gianporcospino"

BAJKA od Anonimo toscano "Belinda i čudovište"

FILM " Divlji dječak", " Ljepotica i Zvijer"

KAKO MOŽEMO KOMUNICIRATI SA G. 1° redni br. – DIDAKTIČKE
AKTIVNOSTI I UPOZNAVANJE

I KAKO G. MOŽE KOMUNICIRATI SA NAMA 2° redni br. OPSERVACIJA I RAD
U GRUPI SA G.

1° REDNI BR.

Aktivnosti i disciplinarno upoznavanje

ŠTA ZNAČI "KOMUNICIRATI"

USMENO komuniciranje – Najvažniji način komuniciranja kojeg posjeduje samo čovjek

- Pisana komunikacija
- Glasovna komunikacija

Jezik je kreativan, proširiv do beskonačnosti, koristi se uz sposobnosti i slijedeći pravila.

NE-USMENO komuniciranje – Komunikacija među životinjama

Ne-usmena komunikacija za ljudska bića: kako i kada je koristimo:

- znakovi
- mirisi

- vidni
- opipljivi
- zvučni

2° REDNI BR.

Didaktička interdisciplinarna jedinica:
Opservacija i rad sa Giorgom

OPSERVACIJA G. KAKO BI SHVATILI ŠTA KOMUNICIRA NE USMENIM PUTEM

PREDPOSTAVKA NAČINA KODIFICIRANOG KOMUNICIRANJA:

- IGRA
- STRATEGIJE
- GESTIKULACIJA RITUALIZIRANA
- CRTEŽI

KAKO NAM G. KOMUNICIRA SVOJE POTREBE

SA ZVUKOVIMA □♦ . Pjevuši, ponavlja određene motive i riječi SRETAN JE
Privlači pažnju drugih

□♦ . Uudara rukama od predmete MIRAN JE
Koristi glas različitih tonova. Izmjenjuje momente buke sa momentima tišine

□♦ . Uudara predmetima (glasna buka) UZNEMIREN JE
Koristi glas sa visokim tonovima. Galami. Uudara se po lici

SA DODIROM
Ispituje predmete

□♦ . Dira predmete, pogotovu od mekih materijala

SA GESTIMA
Izražava potrebu

□♦ . Podiže ruku da bi tražio hranu
Uzima jaknu da izađe
Pritišće dugme na kasetofonu da bi slušao muziku
Kuca na vrata kada želi ići u toalet
Čupa kosu...

NA KOJI NAČIN MI KOMUNICIRAMO SA G.?

- Poklanjamo pažnju znakovima koje šalje
- Igramo se sa njim
- Nastojimo da odgovorimo na njegove zahtjeve
- Nastojimo da ga naviknemo da koristi crteže

ETAPE UPOZNAVANJA

(one koji se odnose na lingvističke i naučne)

OPSERVACIJA
italijanski

PRELIMINARNA ISTRAŽIVANJA

cijeli razred

nauka **PREPOZNAVANJE PROBLEMA** cijeli razred

italiansko -naučni **UZ DETALJNIJE PROUČAVANJE** male grupe
(čitanje posebnih tekstova,
razmišljanja, praktična iskustva sperienze,
davanje primjera)

italianski
naučni

ed.tehnička **IZRADA PREDPOSTAVKI ZA RJEŠENJE PROBLEMA**
cijeli razred, malew grupe, aktivnost u razredu sa
edukatorima i nastavnicima za podršku

PROVJERA PREDPOSTAVKI

(U igri i tokom školskih aktivnosti u malim i velikim grupama)

VJEŽBA

Predložena dokumentacija se odnosi na najznačajnija iskustva gdje je upoznavanje nedostataka naišlo na značajnu podršku i razumjevanje.

Polazeći od čitanja dokumentacije, pozivamo te da:

1. Označiš etape za koje misliš da su najinteresantnije i da objasniš svoj izbor
2. Pronađeš zajedničke tačke dva iskustva
3. Označiš faze ili aktivnosti koje po tvom mišljenju predstavljaju operativnu tradiciju sažete u poglavlju "Školsko gradivo i deficit "
4. Navesti naka druga eventualna iskustva koja poznaješ ili u kojima si direktno učestvovao, gdje je razumjevanje nekih deficita druga ili drugarice iz razreda bilo uz aktivno učešće cijelog razreda i uz izučavanje školskog gradiva. U iznošenju iskustava, detaljno navedi etape izvršenih aktivnosti i kontekst na koji se odnosi kako bi i drugima omogućili da razumiju najvažnije dijelove.
Kada rad bude gotov, pogledaj materijal koji na koji ti je ukazano od strane tvojih kolega; čitanje i ovih radova će ti omogućiti da se upoznaš sa većim brojem primjera koji će ti poslužiti kod budućih projekata.
5. Informativni formular ti je dao polazne tačke za razmišljanje o mogućnosti zajedničke aktivnosti gdje poznavanje deficita postaje prilika za otpočinjanje istraživanja i prostor produbljivanja sa cjelokupnim razredom. Polazeći od tvog iskustva napravi projekat izvodljivosti koji se odnosi na profesionalni kontest unutar kojeg djeluješ precizirajući:
 - a. subjekte uključene u aktivnost (učenici, nastavnici, vanjske figure...)
 - b. trajanje aktivnosti
 - c. glavne etape
 - d. način realizacija
 - e. izvori materijala i/ili podataka

Po završetku rada dostavi ono što si napravio svom tutoru.